

सामान्यज्ञानम्

- प्र. 1 सौरमण्डलस्य बृहत्तमः ग्रहः कः ?
उत्तर : बृहस्पतिः
प्र.2 भारते सर्वाधिकवृष्टिः कुत्र भवति ?
उत्तर : माउनसिनराम (मेघालयः)
प्र.3 विद्युतदीपस्य आविष्कारकः कः ?
उत्तर : थामसरेडिसन
प्र.4 ..... प्राथमिकवर्णाः भवन्ति ?
उत्तर : रक्त-नील-पीतश्च
प्र.5 विश्वस्वास्थ्य-संगठनस्य
मुख्यालयः कुत्र ?
उत्तर : जेनेवा

संस्कृतज्ञानम्

- प्रश्न.1 संस्कृतव्याकरणस्य प्रणेताः कः ?
उत्तरम्- पाणिनी
प्रश्न.2 योगस्य कति अङ्गानि सन्ति ?
उत्तरम्- अष्टांगानि
प्रश्न.3 ऋ वर्णस्य उच्चारणस्थानं किम् ?
उत्तरम्- मूर्धा
प्रश्न.4 शून्यस्य आविष्कर्ता आचार्यः कः ?
उत्तरम्- आर्यभट्टः
प्रश्न.5- ग्रामोदयः शब्दस्य सन्धिविच्छेद
किम् ?
उत्तरम्- ग्राम + उदयः

भारतेन १० जीडब्ल्यू सौरक्षमता प्राप्ता अस्ति- नवीननवीकरणीय ऊर्जामन्त्री प्रल्हादजोशी

हिमसंस्कृतवार्ताः। नवीननवीकरणीय ऊर्जामन्त्री प्रल्हादजोशी इत्यनेन उक्तं यत् भारतेन १० जीडब्ल्यू सौरक्षमता प्राप्ता अस्ति तथा च २०३० तमवर्षपर्यन्तं ५०० जीडब्ल्यू नवीकरणीय ऊर्जाक्षमता प्राप्तुं लक्ष्यं प्रति गच्छति भारतम्। श्री जोशी नवदिल्लीनगरे अन्तर्राष्ट्रीयसौर-गठबन्धनस्य - आईएसए इत्यस्य सप्तमस्य अधिवेशनस्य उद्घाटनसमारोहं सम्बोधयन् आसीत्। स्वच्छ-हरित-ऊर्जायाः प्रति सर्वकारस्य प्रतिबद्धतायाः विषये सः अवदत् यत् सर्वकारेण ३७.५ जीडब्ल्यू नवीकरणीय-क्षमतायाः ५० सौर-उद्यानानां अनुमोदनं कृतम् अस्ति। सः अवदत् यत् वैश्विकसौरक्षेत्रे अस्मिन् वर्षे स्थापितायाः सौरप्रकाशविद्युत्क्षमतायाः प्रायः द्वौ

टेरावाट् यावत् प्राप्तुं निश्चितः अस्ति। केन्द्रीयमन्त्री उक्तवान् यत् २०३० तमवर्षपर्यन्तं सौरऊर्जासमाधानाय एकखर्बुदं डॉलरं यावत् निवेशं कर्तुं आईएसए इत्यस्य लक्ष्यम् अस्ति। जोशीमहोदयः घोषितवान् यत् आईएसए इत्यनेन आशीषखन्ना इत्यस्य नूतनमहानिदेशकत्वेन निर्वाचितः। एयर इत्यनेन सह अनन्यतया वदन् आईएसए-संस्थायाः एकः प्रदर्शकः न केवलं भारते अपितु वैश्विकरूपेण उत्पादानाम् प्रदर्शनार्थं मञ्चं प्रदातुं सभायाः प्रयत्नस्य प्रशंसाम् अकरोत्। अस्मिन् वर्षे भारतस्य अध्यक्षतायां फ्रान्सदेशस्य सहाय्यक्षतायां च आईएसए-सङ्घटनं क्रियते।

गीतोपदेशः

यदि मामप्रतीकारम्
अशस्त्रं शस्त्रपाणयः |
धार्तराष्ट्रा रणे हन्युस्तन्मे
क्षेमतरं भवेत् || ४५ ||
शब्दार्थ- यदि - यदि; माम् -
मुझको; अप्रतिकारम् -
प्रतिरोध न करने के कारण;
अशस्त्रम् - बिना हथियार के;
शस्त्र-पाणयः - शस्त्रधारी;
धार्तराष्ट्राः - धृतराष्ट्र के पुत्र;
रणे - युद्धभूमि में; हन्युः -
मारें; तत् - वह; मे - मेरे लिए;
क्षेम-तरम् - श्रेयस्कर; भवेत् -
होगा |
भावार्थ
यदि शस्त्रधारी धृतराष्ट्र के पुत्र
मुझ निहत्थे तथा रणभूमि में
प्रतिरोध न करने वाले को मारें,
तो यह मेरे लिए श्रेयस्कर होगा

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

द्विकोटिभ्यः जनेभ्यः प्राप्तानि
विश्वकर्मायोजनायाः

आवेदनपत्राणि-सर्वकारः

प्रधानमन्त्री विश्वकर्मायोजनायाः
अन्तर्गतं द्विकोटिभ्यः ५० लक्षेभ्यः
अधिकानि आवेदनपत्राणि प्राप्तानि
सन्ति इति सर्वकारेण उक्तम्।
त्रिस्तरीयसत्यापनप्रक्रियायाः अनन्तरं
एतेषु २० लक्षाधिकानि
आवेदनपत्राणि सफलतया
पञ्जीकृतानि सन्ति।

केन्द्रीयसूक्ष्म-लघु-मध्यम-उद्यम-
मन्त्रालयेन उक्तं यत्, एषा योजना
गत-सितम्बर-मासस्य ७ दिनाङ्के
आरम्भा, तस्याः उद्देश्यं च शिल्पिनां,
शिल्पिनां च सशक्तिकरणम् अस्ति।
प्रायः १० लक्षं पञ्जीकृतशिल्पिभिः ई-
वाउचरद्वारा साधनपुस्तिकायाः कृते
१५,००० रुप्यकपर्यन्तं राशिः प्राप्ता
अस्ति।

कनाडादेशे हिन्दु- मन्दिराणामुपरि आक्रमणविषये प्रधानमन्त्रिणः मोदिनः सचेतना

हिमसंस्कृतवार्ताः। कनाडादेशे हिन्दुमन्दिरेषु आक्रमणानां विषये प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी कट्टनिन्दां कृतवान्। प्रधानमन्त्रिणा सामाजिकमाध्यमेषु प्रकाशिते सन्देशे उक्तं यत् देशस्य राजनयिकान् भयभीतान् कर्तुं कायरतापूर्वकं प्रयत्नः अपि निन्दनीयः अस्ति। एतादृशं हिंसकं कार्यं भारतस्य संकल्पं दुर्बलं न करिष्यति। श्री मोदी कनाडा-सर्वकारेण न्यायं सुनिश्चित्य विधिराज्यं निर्वाहयितुम् आह। कनाडादेशेन सह विवादस्य आरम्भात् परं प्रधानमन्त्रिणः प्रथमा टिप्पणी एषा एव।

झारखण्डराज्ये विपक्षीदलानां नेतृत्वे स्थापितं 'घुसपैठियाबन्धनम्' इत्यस्य निन्दां कृतवान् प्रधानमन्त्री

हिमसंस्कृतवार्ताः- डॉ.पदमनाभः। नरेन्द्रमोदी झारखण्डराज्ये आयोजितायां स्वप्रथमचुनावसभायां झारखण्डमुक्तिमोर्चा (जेएमएम), कांग्रेस, राष्ट्रीयजनतादलं च (आरजेडी) इत्येषां नेतृत्वे स्थापितं 'घुसपैठियाबन्धनम्' 'माफियायाः गुलामः' च इति निन्दां कृतवान्। सः अवाचत् यत् एते दलाः बाङ्गलादेशीयघुसपैठियानाम् उपयोगं कृत्वा तान् झारखण्डे निवासाय समर्थयन्ति तथा तेषां सहायतां कुर्वन्ति, यः कार्यः तेषां मतबैकनीतय आचर्यते। प्रधानमन्त्री महोदयः आरोपं कृतवान् यत् झारखण्डराज्ये तुष्टिकरणनीतिः चरमसीमायाम् उपगता अस्ति, यस्याः परिणामतः आदिवासिसमाजस्य क्षेत्रम् अनुक्रमेण संकुचनं भविष्यति। सः चेतनां दत्तवान् यत् यदि एषा स्थिति अनवरतं

प्रचाल्यते, तर्हि आदिवासिनां जनसंख्यायाः न्यूनता भविष्यति, यत् राष्ट्राय अपि महत्तमः संकटं भविष्यति। प्रधानमन्त्री आरोपं कृतवान् यत् झारखण्डमुक्तिमोर्चा, कांग्रेस, राष्ट्रीयजनतादलानि एते बाङ्गलादेशी-घुसपैठियान् मतबैककारणेन उपयोगं कुर्वन्ति, एवं झारखण्डे तेषां स्थापनाय परिश्रमं कुर्वन्ति। अपि च सः उक्तवान् यत् झारखण्डे भ्रष्टाचारः अपि उच्चस्तरे व्यवस्थितः अस्ति, यत्र मुख्यमंत्री, विधायकाः तथा सांसदः अपि आकण्ठे भ्रष्टाचारमयाः सन्ति। प्रधानमन्त्री महोदयः अवाचत् यत् केन्द्रसर्वकारेण विविधयोजनायाः कृते प्रेषिताः कोटिशः रूप्यकाणि झारखण्डे भ्रष्टनेतृभिः उपयोक्तानि सन्ति। विद्यालयेषु सरस्वतीवन्दनायाः निषेधः, उत्सवेषु कफ्फू च इत्यादयः समस्याः इति सः उल्लिखितवान्, यद् सामाजिकसौहार्दाय गंभीरं संकटं वर्धयन्ति। झारखण्डराज्ये द्वौ चरणौ (१३ तथा २० नवम्बर) यावत् निर्वाचनं सम्पत्स्यते, यस्य मतगणना २३ नवम्बर तमे दिने भविष्यति। एतदर्थं प्रधानमन्त्री महोदयस्य झारखण्डे प्रथमप्रवासः इति अस्ति।

मन्त्रिभिः सह सभां कृतवान् मुख्यमंत्री आयव्ययकस्य कार्ययोजनां प्रेषयितुं निर्देशं दत्तवान् सर्वकारः ग्रामस्य द्वारम्

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला।

मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुकुखुः सोमवासरे शिमलानगरे मन्त्रिमण्डलसदस्यैः सह गोष्ठीं कृत्वा सर्वेषां सम्बन्धितविभागानाम् कार्यनुष्ठानस्य समीक्षां कृतवान्। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् राज्यसर्वकारः समाजस्य अन्तिमव्यक्तिपर्यन्तं विकासस्य लाभं प्रदातुं निरन्तरं कार्यं कुर्वन् अस्ति। सः अवदत् यत् समाजस्य सर्वेषां वर्गानां कल्याणं सुनिश्चित्य सर्वकारेण अनेकाः कल्याणकारीनीतिः प्रमुखकार्यक्रमाः च आरब्धाः। सः मन्त्रिमण्डलस्य सदस्यान् सर्वकारस्य प्रमुखयोजनानां सफलकार्यन्वयनं सुनिश्चितं कर्तुं पृष्टवान्। एतासां योजनानां सफलकार्यन्वयनं स्वयमेव निरीक्षते इति सः अवदत्। अग्रिमे बजटे स्वविभागस्य कार्ययोजनायाः अन्ययोजनानां च सूचनां दातुं सर्वेभ्यः मन्त्रिभ्यः निर्दिष्टवान्।

कार्यक्रमः प्रारब्धः- मुख्यमंत्री

मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् राज्यस्य समावेशी विकासः सुनिश्चित्य राज्यसर्वकारेण सर्वकारः ग्रामस्य द्वारम् कार्यक्रमः आरब्धः येन राज्यस्य दूरस्थक्षेत्रेषु निवसन्तः जनाः लाभं प्राप्नुयुः। सः मन्त्रिमण्डलस्य सदस्यान् अस्य कार्यक्रमस्य अन्तर्गतं जनैः सह संचारं स्थापयितुं पृष्टवान्। सः अवदत् यत् व्यवस्थायाः परिवर्तनस्य उद्देश्येन आरब्धस्य राज्यस्य आत्मनिर्भरराज्यस्य अवधारणायाः साकारीकरणाय सर्वेभ्यः समावेशीप्रयत्नाः करणीयाः। राज्यसर्वकारेण राज्यस्य अर्थव्यवस्थां सुदृढं कर्तुं दृढप्रयत्नाः कृताः, येषां परिणामाः स्थले दृश्यन्ते। सम्प्रति राज्यस्य अर्थव्यवस्था दृढतया सुदृढा भवति।

वंचितवर्गाः विकासस्य मुख्य- धारायां समाविष्टाः भविष्यन्ति

सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारः राज्यस्य संसाधनानाम् समुचितं सन्तुलितं च उपयोगं सुनिश्चित्य समाजस्य वंचितवर्गानां विकासस्य मुख्यधारायां समावेशयति। राज्यस्य जनानां हितस्य रक्षणं कुर्वन् राज्यं समृद्धिमार्गे नेतुं सर्वकारः प्रतिबद्धः अस्ति। मुख्यमन्त्री मन्त्रिमण्डलस्य सदस्यान् जनहितस्य दिशि विभिन्नक्षेत्रेषु नवीनपदं ग्रहीतुं निर्देशं दत्तवान्। सः अवदत् यत् जनकल्याणं सर्वोच्चप्राथमिकता दत्त्वा विकाससम्बन्धितयोजनानां योजनायां च सफलतां सुनिश्चित्य निरन्तरप्रयत्नाः करणीयाः। उपमुख्यमन्त्री मुकेश अग्रिहोत्री अपि सभायाम् उपस्थितः आसीत्।

शिमलावार्ता:- अवशिष्टांशस्य कृते विरोधः, चौड़ा मैदाने व्यावसायिक- शिक्षकाणां विरोधः

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला।

राज्यस्य सर्वकारीयविद्यालयेषु कार्य कुर्वन्तः व्यावसायिकशिक्षकाः सोमवासरे शिमलानगरस्य चौड़ा मैदाने अवशिष्टांशस्य अदत्तस्य विरोधे प्रदर्शनं कृतवन्तः। अस्मिन् काले राज्यस्य विद्यालयेषु व्यावसायिक- विषयकक्षा अपि न अभवन्, चौड़ा मैदाने विरोधं कर्तुं बहुसंख्याकाः शिक्षकाः आगताः आसन्। एतस्मिन् समये शिक्षकाः कम्पनीनां विरुद्धं घोषान् उद्ध्यत्य शिक्षाविभागेन सह विलोनीकरणाय सर्वकारात् आग्रहं कृतवन्तः।

कम्पन्यः शिक्षकशोषणं कुर्वन्ति इति आरोपं कृत्वा ते अवदन् यत्, सर्वकारस्य शिक्षाविभागस्य च आदेशेन अपि कम्पन्यः तेषां शोषणं कुर्वन्ति। अवशिष्टांशस्य न दत्तस्य अनन्तरं तेषां दीपावली अस्पष्टा एव अभवत्। सम्प्रति राज्यस्य २१७४ व्यावसायिकशिक्षकाः राज्यस्य विभिन्नेषु विद्यालयेषु ११ वर्षाणि यावत् कम्पनीनां अधीनं सेवां कुर्वन्ति। अधुना सर्वकारेण तान् कम्पनीतः मुक्तं कृत्वा शिक्षाविभागे समावेशयितव्यम्। यदि सर्वकाराद् आश्वासनं न प्राप्यते तर्हि ते आन्दोलनम् कुर्वन्तः एव तिष्ठन्ति। व्यावसायिकशिक्षकसङ्घस्य अध्यक्ष अश्वनी डटवालिया इत्यनेन उक्तं यत् येषां कम्पनीनां माध्यमेन शिक्षकानां नियुक्तिः अभवत् तेषां शोषणं क्रियते। कम्पन्यः शिक्षाविभागस्य निर्देशान् अवहेलयन्ति। अद्यापि शिक्षकेभ्यः अवशिष्टांशं न दत्तम्। विभागेन कम्पनीभ्यः २० अक्टूबर मासात् पूर्वं अवशिष्टांशं दातुम् आह आसीत्। कम्पनीद्वयेन अद्यापि अवशिष्टांशस्य भुक्तिः न कृता तथा च येषां शिक्षकाणां भुक्तिः कृता तेभ्यः वेतनं समानं चेदपि भिन्नाः राशिः दत्ता अस्ति। सः अवदत् यत् अत्र सर्वकारः शिक्षकेभ्यः धनं दातुम् इच्छति, यदा तु कम्पन्यः सर्वकारस्य विभागस्य च आदेशान् अवहेलयन्ति। सः अवदत् यत् यावत् सर्वकारात् किमपि आश्वासनं न प्राप्नोति तावत् सः आन्दोलने एव तिष्ठति, तत्रैव सूचिता शर्मा अवदत् यत् सा ११ वर्षाणाम् अधिकं कालात् विभिन्नेषु विद्यालयेषु कार्यं कुर्वती अस्ति। सम्प्रति द्विसहस्राधिकाः शिक्षकाः सेवां कुर्वन्ति। एतावता वर्षाणाम् अनन्तरम् अपि कम्पन्यः तेषां शोषणं कुर्वन्ति। सा सर्वकारात् आग्रहं कृतवती यत् तेषां कृते नीतिः निर्मातव्या, कम्पनीभ्यः निर्गमनमार्गः दर्शितः भवेत्, येन ते शोषणात् मुक्तिं प्राप्तुं शक्नुवन्ति।

हमीरपुरे मुख्यमन्त्री सुखुः - भाजपायाम् अन्तर्कलहस्य स्थितिः खण्डेषु विभक्तं दलम्

हिमसंस्कृतवार्ता:

- हमीरपुरम्।

मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुकुखुः हमीरपुरजनपदस्य बड़सरविधानसभा क्षेत्रस्य बिझड़ीस्थाने लोकनिर्माणविभागस्य नूतन- उपमण्डलकार्यालयस्य उद्घाटनं कृतवान्। सः अवदत् यत् नूतनस्य उपमण्डलकार्यालयस्य उद्घाटनेन डडवालक्षेत्रे मार्गानाम् अनुरक्षणं सुदृढं भविष्यति येन जनानां कृते सुविधा भविष्यति। अद्यावधि बड़सर उपमण्डलस्य दायित्वं ६०० कि.मी. मार्गाणां व्यवस्थापनस्य आसीत्। सम्प्रति बिझड़ीक्षेत्रे नूतनकार्यालयस्य उद्घाटनात् लोकनिर्माणविभागः प्रभावीरूपेण कार्यं कर्तुं शक्नोति। मुख्यमन्त्री ३.१९ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य १२ कि. मी. दीर्घस्य बड़सर-शाहतलाई-मार्गस्य सुदृढीकरणकार्यस्य उद्घाटनम् अपि कृतवान्। सः अवदत् यत् प्रतिवर्षं शाहतलाई, दियोटसिद्ध इत्यादिषु प्रसिद्धेषु धार्मिकस्थानेषु आगच्छन्तः लक्षशः भक्ताः अस्मिन् मार्गेण सुलभयानस्य सुविधां प्राप्नुयुः। एतदतिरिक्तं तेन २४ कि.मी.दीर्घस्य सलौणी-दियोटसिद्धमार्गस्य उन्नयनस्य/ विस्तारस्य अपि आधारशिला स्थापिता। अस्मिन् कार्ये २६.३२ कोटिरूप्यकाणां व्ययः भविष्यति। अयं मार्गः सम्प्रति ३.२ मीटर विस्तृतः अस्ति यस्य विस्तारः ५.५ मीटर

यावत् भविष्यति। सुखविन्दरसिंहसुकुखुः नादौन-शाहतलाई- क्षेत्रयोः प्राप्ते सति जनैः हार्दिकं स्वागतं कृतम्। नादौननगरे पत्रकारैः सह वार्तालापं कुर्वन् मुख्यमन्त्री अवदत् यत् शिमलानगरे मन्त्रिमण्डलसदस्यैः सह बजटस्य सज्जतायाः विषये समागमः कृतः। सः बजटस्य निर्माणार्थं सर्वाः अनिवार्य औपचारिकताः समये एव सम्पन्नं कर्तुं निर्देशान् अपि दत्तवान्। सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारेण दशसु पञ्च प्रतिज्ञाः पूर्वमेव पूर्णाः कृताः, अन्यासां प्रतिज्ञानां पूर्तये अपि सज्जता क्रियते। मुख्यमन्त्री भाजपानेतृणां राज्यस्य जनान् भ्रामयति इति आरोपं कृतवान्। सः अवदत् यत् शीर्षकेषु स्थातुं विपक्षनेतारः प्रतिदिनं व्यर्थं निराधारं च वक्तव्यं ददति। सः अवदत् यत् भाजपायां अन्तःयुद्धं प्रचलति, दलं च पूर्णतया अनेकखण्डेषु विभक्तम् अस्ति। सः अवदत् यत् राज्यभाजपानेतारः अपि मिथ्या सूचनां दत्त्वा प्रधानमन्त्रिणं नरेन्द्रमोदिनं भ्रामयन्ति। सः अवदत् यत् हिमाचलप्रदेशः देशस्य प्रथमं राज्यं यत् मासे द्विवारं स्वकर्मचारिभ्यः वेतनं दत्तवान् परन्तु एषा सूचना प्रधानमन्त्रिणे न दत्ता। राज्यसर्वकारेण अक्टूबर मासस्य वेतनं चतुर्दिनानि पूर्वं दत्तम् अस्ति। सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारेण स्वस्य २२ मासस्य कार्यकाले कर्मचारिभ्यः ११ प्रतिशतं महार्घतावृत्तिः दत्ता। सः अवदत् यत् एकवारमेव वेतनस्य देयतायां विलम्बः अभवत् येन राष्ट्रियमाध्यमानां शीर्षकं जातम्। सुविधास्तरस्य न्यूनतायाः विषये भाजपानेतृणां वक्तव्यस्य अपि मुख्यमन्त्री आलोचनां कृतवान्। सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारः जनसामान्यं प्रति प्रदत्तानां सुविधानां उन्नयनार्थं निरन्तरं प्रयत्नान् कुर्वन् अस्ति। स्वप्रतिबद्धतां पुनः उक्त्वा मुख्यमन्त्री अवदत् यत् २०२७ तमवर्षपर्यन्तं हिमाचलं स्वावलम्बनं, २०३२ तमवर्षपर्यन्तं देशस्य समृद्धतमं सुखदं च राज्यं कर्तुं राज्यसर्वकारः निरन्तरं अग्रे गच्छति।

बड़सरविधानसभायां नवीन- उपमण्डलकार्यालयस्य उद्घाटनं कृतवान्

प्राचार्य प्रो.एम.सी.पाण्डे वर्याय मेलिष्यति भारत-नेपाल एनवायरमेंटल लीडरशिप अवार्ड- 2024

हिमसंस्कृतवार्ता- डॉ. मूलचन्द्रशुक्लः, रामनगरम्। पीएनजी राजकीय स्नातकोत्तर-महाविद्यालय- रामनगरस्य प्राचार्य प्रो.एम.सी.पाण्डे महोदयः भारत- नेपाल एनवायरमेंटल लीडरशिप अवार्ड- 2024 इति सम्मानं प्राप्स्यति। अयं पुरस्कारः (अवार्ड) नवम्बरमासस्य 11 दिनाङ्के नेपालस्थकाठमाण्डू नगरे नेपालस्य विदेशमन्त्रिणा प्रदास्यते। प्रो. पाण्डे महोदयाय पर्यावरणसंरक्षणाय वन्यजीवसंरक्षणाय च भारत-नेपालदेशयोः मैत्रीसम्मेलने आयोजकेन "ग्लोबल लीडरशिप फोरम" इत्यनेन सम्माननमिदं प्रदास्यते। अस्मिन्नवसरे महाविद्यालयस्य समस्त- प्राध्यापकाः शिक्षणेतरकार्यिकाश्च प्राचार्याय प्रो. एम. सी. पाण्डे महोदयाय वर्धापनानि शुभकामनाश्च प्रेषितवन्तः। एतस्मात् पूर्वमपि रामनगर- महाविद्यालयस्य प्राचार्यः प्रो. एम. सी. पाण्डे महोदयः उत्तराखण्ड- सर्वकारद्वारा उच्चशिक्षायाम् उत्कृष्ट- उल्लेखनीयमवदानाय "भक्तदर्शन" इत्यनेन पुरस्कारेण "प्रिंसिपल ऑफ द ईयर" इत्यनेन पुरस्कारेण च सभाजितः। अयं महात्मा गान्धी राष्ट्रीयग्रामीणशिक्षापरिषद्, उच्च शिक्षाविभागः, भारत सर्वकार द्वारा "ग्रीन चैम्पियनशिप अवार्ड" इत्यनेन विरुदेन सम्मानितः जातः। सम्प्रत्यय्यं उत्तरप्रदेशराज्येन "के. एस. अय्यर वाणिज्यगौरवसम्माननम्" इत्यनेन सम्मानेन पुरस्कृतः।

हरितहाइड्रोजनेन संचालितं भविष्यति कालका- शिमला रेलयानम्, मुख्यमंत्री रेलमन्त्रिणं प्रति पत्रं लिखितवान्

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला।

मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः उक्तवान् यत् राज्यसर्वकारेण केन्द्रीयरेलमन्त्रालयात् अनुरोधः कृतः यत् यूनेस्को विश्वधरोहरे कालका-शिमला-रेलयानं हरितहाइड्रोजनेन चालयितुं सम्भावनायाः अन्वेषणं कुर्वन्तु। केन्द्रीयरेलमन्त्री अश्विनीवैष्णव प्रति लिखिते पत्रे मुख्यमन्त्री एतद् ऐतिहासिकं रेलमार्गं हरित ऊर्जा चालितमार्गं परिणेतुं विचारयितुं रेलमन्त्रालयात् आग्रहं कृतवान्। सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारेण २०२६ तमस्य वर्षस्य मार्चमासस्य ३१ दिनाङ्कपर्यन्तं हिमाचलप्रदेशस्य हरित ऊर्जा राज्यरूपेण स्थापनायाः दिशि अनेके उपक्रमाः कृताः। सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारः षड्विन्दुयुक्तायाः रणनीत्याः अन्तर्गतं राज्यं प्रमाणितहरिद्र ऊर्जा राज्ये परिणेतुं कार्यं कुर्वन् अस्ति। भारतस्य जलवायुप्रतिबद्धतानां प्राप्तौ सर्वकारस्य एषः उपक्रमः महत्त्वपूर्णं भूमिकां निर्वहति। सर्वकारस्य सामरिकपरिकल्पनायाः अन्तर्गतं स्थायि-नवीकरणीय-ऊर्जायाः उपयोगेन पर्यावरण-विकासस्य प्रवर्धनेन राज्यस्य अर्थव्यवस्था सुदृढा क्रियते। मुख्यमंत्री सुक्खुः

अवदत् यत् राज्यं वर्तमानस्य १५०० मिलियन-एककानां तापविद्युत्- उपभोगस्य स्थाने जल- सौर-पवन- ऊर्जासहितैः नवीकरणीय- स्रोतैः प्रतिस्थापयितुं गच्छति। राज्ये सम्प्रति १३,५०० मिलियन यूनिट् विद्युत् उपभोगः भवति, यस्य बृहत् आपूर्तिः पूर्वमेव नवीकरणीयस्रोतैः प्रेरिता भवति। विद्युत्चितरणव्यवस्थायां ९० प्रतिशतं नवीकरणीय ऊर्जायाः उपभोगं प्राप्तुं हिमाचलं देशस्य पूर्णतया हरित ऊर्जा राज्यत्वेन प्रमाणिकरणं कर्तुं शक्यते। एतत् लक्ष्यं प्राप्तुं राज्यसर्वकारः प्रयत्नान् कुर्वन् अस्ति तथा च एकवर्षेण अन्तः एतत् लक्ष्यं प्राप्तुं सम्भावना वर्तते। एतेन राज्यस्य उद्योगाः अपि 'इको मार्क' इत्यस्य आवेदनं कर्तुं शक्नुवन्ति, येन तेषां उत्पादानाम् मूल्यं वर्धते। सः अवदत् यत् सौर-ऊर्जा-उत्पादने अपि सर्वकारः विशेषं ध्यानं ददाति, यस्य अन्तर्गतं आगामिषु चतुर्षु पञ्चषु वर्षेषु २००० मेगावाट सौर-ऊर्जायाः उपयोगस्य लक्ष्यं निर्धारितम् अस्ति। विगतवर्षेद्वयं सौर ऊर्जायाः उत्पादनं द्विगुणं जातम्, यत् स्वच्छ ऊर्जास्रोतसां प्रति राज्यसर्वकारस्य प्रतिबद्धतां दर्शयति। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् राज्यसर्वकारेण राज्ये नवीकरणीय ऊर्जायाः विकेन्द्रीकरणस्य उपक्रमस्य भागरूपेण 'ग्रीनपंचायत' योजना आरब्धा अस्ति। अस्याः योजनायाः अन्तर्गतं पंचायतस्तस्तरस्य ५०० किलोवाट क्षमतायाः ग्रिड् सम्बद्धाः भूमौ स्थापिताः सौरविद्युत्संस्थानानि स्थापितानि सन्ति। अस्य अन्तर्गतं विद्युत्चिक्रयात् प्राप्तं आयं पर्यावरण- अनुकूल- स्थायि-विकास-परियोजनानां कृते उपयुज्यते। सः अवदत् यत् राज्यं 'हरितहाइड्रोजनेनस्य' उत्पादनं प्रति अपि गच्छति। ऑयल इण्डिया लिमिटेड (OIL) इत्यनेन सह मिलित्वा एतस्य सुविधायाः निर्माणं क्रियते, एतादृशानां अधिकानां सुविधानां कृते निजीनिवेशकैः सह चर्चा क्रियते।

|| श्रीरामायणकथा ||

उत्तरकाण्डम्! (एकचत्वारिंशः सर्गः)

श्रीरामद्वारा निमिवसिष्ठयोः वृत्तान्तकथनम्। (तृतीयः खण्डः)

तां दिव्यसङ्काशाम् अद्भुतकथां श्रुत्वा परमप्रीतः लक्ष्मणः पुनः राघवं वाक्यमब्रवीत् हे काकुत्स्थ! कथं तौ निक्षिप्तदेहौ द्विजपार्थिवौ पुनः देहेन संयोगम् अगच्छताम्? लक्ष्मणस्य तद्भाषितं श्रुत्वा सत्यपराक्रमः रामः महात्मनः वसिष्ठस्य तां कथां कथयति स्म हे रघुश्रेष्ठ! महात्मनोः मित्रवरुणयोः यः तेजःपूर्णः कुम्भः आसीत् तस्मिन् कुम्भे तेजोमयी ऋषिसत्तमौ सम्भूतौ। तस्मिन् कुम्भे पूर्वं भगवानृषिः अगस्त्यः समभवत्। ऋषिः अगस्त्यः जन्म लब्ध्वा मित्रदेवम् अहं तव सुतः नास्मि इत्युक्त्वा ततः प्रस्थानम् अकरोत्। कस्यचित् कालस्य अनन्तरम् इक्ष्वाकुकुलस्य देवः मित्रवरुणयोः तेजसा युक्तः महर्षिः वसिष्ठः जन्म अलभत। महातेजाः इक्ष्वाकुः तं पुरोधसं जातमात्रं वंशस्य हिताय अवृणोत्। हे सौम्य ! महात्मनः वसिष्ठस्य नूतनदेहस्य कथा मया उक्ता, इदानीं निमेः कथां यथावत् शृणु। राजानं विदेहं दृष्ट्वा सर्वे ऋषयः यज्ञदीक्षाम् अयाजयन्। ते सर्वे द्विजोत्तमाः पौरभृत्यसमन्विताः गन्धैर्माल्यैः वस्त्रैश्च तस्य नरेन्द्रस्य देहं रक्षन्ति स्म। ततः यज्ञे समाप्ते महर्षिः भृगुः इदमब्रवीत् हे राजन्! अहं त्वयि अत्यन्तं तुष्टः अस्मि। अहं तव चेतः आनयिष्यामि। सुप्रीताः सुराः अपि तदा निमेः चेतस् आनयितुम् इच्छां कुर्वन्तः वाक्यम् अब्रुवन् हे राजर्षे! वरं वरय, क्व तव चेतः निरूपणीयम्। सुरैः एवमुक्तः निमेः चेतः तदा वाक्यमब्रवीत् हे सुरसत्तमा! अहं सर्वभूतानां नेत्रेषु वसेयम्। सुराः तदा बाढम् इत्येवमुक्त्वा अब्रुवन् हे पृथिवीपते! त्वं सर्वभूतानां नेत्रेषु वायुभूतः चरिष्यसि, त्वकृते च वायुभूतेन चरता विश्रामार्थं मुहुर्मुहुः चक्षुषि निमिष्यन्ति। एवमुक्त्वा ते सर्वे सुराः यथागतम् अगच्छन्। ततः महात्मानः महर्षयः सर्वे निमेः देहं समाहरन् तत्र अरणिं निक्षिप्य निमेः पुत्रहेतोः मन्त्रहोमैः मथनम् अकुर्वन्। एवम् अरण्यां मध्यमानायां कश्चन तेजस्वी पुरुषः प्रादुर्भूतः अभवत्। मथनात् सम्भूतः इत्यतः तस्य नाम मिथिः, जनात् जनकः, तस्मात् विदेहात् सम्भूतः इत्यतः तस्य नाम वैदेहः इत्यपि नाम्ना प्रसिद्धः अभवत्।

-प्रदीप

हिमानी चामुण्डायाः पर्वतेषु पोलैण्डदेशीयः मुक्तउड्डयनचालकः सुरक्षायुक्तरीत्या उद्धृतः

हिमसंस्कृत वार्ता:- डॉ पदमनाभः। बीड बिलिंगस्थले सञ्चाल्यमाने पैराग्लाइडिङ् वल्ड् कप स्पर्धायां रविवासरे मुक्तउड्डयनेन विहारं कुर्वन्तः पोलैण्डदेशीयस्य चालकस्य पैकनामकस्य चामुण्डायाः पर्वतेषु आपत्कालीनस्थलतलस्य कारणेन अस्त्युद्धारणे

आहत्याः च। दुर्घटनायाम् एतेन चालकेन पृष्ठे आघातः प्राप्तः, येन च उपचाराय सः पालमपुरस्य निजी चिकित्सालये प्रविष्टः कृतः। वृत्तान्ते अभिहितम् अस्ति यत् पोलैण्डदेशीयेन चालकेन रविवासरे उड्डयनं कृतम् आसीत्, चामुण्डायाः पर्वतेषु धर्मशालायाः मार्गं आपत्कालीनावतरणे तेन किञ्चित् आघातं प्राप्तम्। सोमवासरे प्रातः देहरादूनतः आगतेन चक्रविमानस्य साहाय्येन बीड बिलिंगतः गत्वा पञ्चजानानां रक्षादलं चालकस्य उद्धारणाय प्रयुक्तमासीत्। उद्धारकार्यक्रमे रक्षादलेन पञ्चसदस्यीयः दलः चक्रविमानेन साहाय्येन पर्वतमध्ये प्रतिस्थापिताः, द्वितीयप्रयासेन सुरक्षितरीत्या चालकस्य उद्धारः जातः। उपजिलाधिकारिणा देवचन्दठाकुरेण अस्याः घटनायाः पुष्टिः कृता।

स्वस्थ पर्यावरणम्

स्वस्थं पर्यावरणम् अस्माकं स्वस्थजीवनस्य आधारः अस्ति। यथा निर्मलं कीटाणुरहितं जलं वायुः च अस्मभ्यं स्वस्थजीवनं प्रयच्छतः। सम्प्रति वैज्ञानिक 'युगे उद्योगानां तीन विकासत् पर्यावरणस्य महती समस्या। औद्योगिक संस्थानेभ्यः निर्गतं क्षतिग्रस्तं जलं त त्रयं परिवेषं दूषयति येन बहुविधाः रोगाः जायन्ते। इदमेव क्षतिग्रस्तं जलं नदीं चाणय तत्रत्यं जलमपि दूषयति। एतेनैव कारणेन पवित्रतममायाः गंगायाः जलमपि बहुशः शोषितं जातम्। गंगाजलं कुलं मुक्तं कर्तुं राष्ट्रिया योजना निर्मिता तदनुसृतः प्रयासः च प्रवर्तते। एवमेव औद्योगिक संस्थानेभ्यः निर्गतेन क्षतिग्रस्तं वायुना वायुमण्डलं क्षतिग्रस्तं। तत्परिवेशस्य जानान् च रोग विभिन्न प्रकार के विकासेन भृशं पीडयति। जनसंख्यायाः तीव्र विकासेन महानगरेषु जलवायुवोः प्रदूषणस्य भीषण समस्या उपस्थिति अस्ति। एतदर्थं शासनेन प्रभाविनः प्रवासाः विधीयन्ते। अस्माभिः अपि स्वपर्यावरणं शोधयितुं संभव प्रयासः करणीयः यतो हि शुद्धे पर्यावरण एव वयं सुखेन जीवितुं शक्नुमः।